

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK HIVATALA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettesének

KÖZÖS JELENTÉSE

az AJB-1134/2022. számú ügyben
egy roma nemzetiségű személlyel szemben folytatott büntetőeljárás
keretében a személyes szabadságkorlátozás törvényességét és a
védelemhez való jog biztosítását érintően

Előadó: Dr. Fogarassy Edit

Érintett szerv:
BRFK XI. Kerületi Rendőrkapitányság

2022.

Tartalomjegyzék

Az eljárás megindítása	3
Az érintett alapvető jogok	3
Az alkalmazott jogszabályok	4
A megállapított tényállás.....	5
I. A panaszos előállításával és őrizetbe vételével összefüggő tények.....	5
II. Az ügyvel kapcsolatos megkeresések.....	7
1. A nyomozó hatóság, valamint a fővárosi főügyész megkeresése és válasza.....	7
2. A legfőbb ügyész megkeresése és válasza	10
A vizsgálat megállapításai.....	12
I. A hatáskör tekintetében.....	12
II. Az alapvető jogok tekintetében	12
1. A szabadsághoz és biztonsághoz való jog.....	12
2. Az egyenlő bánásmód követelménye.....	13
3. Az ártatlanság védelme	13
4. A védelemhez való jog.....	14
III. Az ügy érdeme tekintetében.....	16
1. A panaszos – mint bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy – személyi szabadságát korlátozó előállítását érintő megállapítások.....	16
2. A panaszos – mint bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy – védelemhez való jogát érintő megállapítások	17
3. A panaszos letartóztatásának indítványozására tett előterjesztést, a névtelen bejelentés értékelését és a terheltet mentő körülmények figyelembe vételét érintő megállapítások	21
Intézkedések	23

**Az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes
közös jelentése
az AJB-1134/2022. számú ügyben**

Az eljárás megindítása

A roma származású, büntetlen előéletű panaszos – a Budapesti Rendőr-főkapitányság XI. Kerületi Rendőrkapitányság (a továbbiakban: nyomozó hatóság) által vele szemben folytatott büntetőeljárással összefüggésben – sérelmezte, hogy egy névtelen bejelentés alapján előállították, majd őrizetbe vették. Kifogásolta, hogy a gyanúsított kihallgatása előtt nem hatalmazhatott meg védőt, illetve, hogy – amikor észrevette a letartóztatására tett előterjesztést – az eljáró nyomozók kinevették. A panaszos hangsúlyozta, hogy roma kinézete miatt számtalan esetben szenved el hátrányos megkülönböztetést, noha tisztességes munkát végez.¹

Tekintettel arra, hogy az ügyben alapvető jogokkal összefüggő visszásság gyanúja merült fel, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése és 20. § (1) bekezdése alapján – figyelemmel az Ajbt. 41. § (5) bekezdésére és az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2012. (I. 6.) AJB utasítás 1. melléklet 29. § (4) bekezdés b) pontjára is – *közös vizsgálatot indítottunk.*

A vizsgálat keretében – több alkalommal is – *megkereséssel fordultunk* a nyomozó hatóság vezetőjéhez, a legfőbb ügyészhez, valamint a fővárosi főügyészhez.

Az érintett alapvető jogok

- A szabadsághoz és biztonsághoz való jog [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) IV. cikk (1) bekezdés: „*Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.*”; Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdés: „*Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.*”; Alaptörvény IV. cikk (4) bekezdés: „*Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénytől korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.*”];
- Az egyenlő bánásmód követelménye [Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés: „*Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.*”]
- Ártatlanság védelme [Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdés: „*Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.*”]
- A védelemhez való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdés: „*A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.*”]

¹ A panaszos az ügyben számtalan – elektronikus úton küldött – beadvánnyal fordult a nyomozó hatósághoz és különböző ügyészi szervekhez is.

Az alkalmazott jogszabályok

- Alaptörvény;
- Ajbt.;
- A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.);
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.);
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.);
- A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet (Korm. rendelet).

A megállapított tényállás

I. A panaszos előállításával és őrizetbe vételével összefüggő tények

A rendelkezésünkre álló – a panaszos, a nyomozó hatóság és a fővárosi főügyész által megküldött – dokumentumok alapján az alábbi tények állapíthatók meg:

Az ügyben a nyomozó hatóság 2020. november 2-án – a sértett feljelentése alapján – rendelt el *nyomozást ismeretlen tettes ellen, kifosztás büntette és más bűncselekmény miatt.*² Az elkövető 2020. október 30-án, hajnali egy óra körül eltulajdonította az alvó sértett hátizsákját, amivel kb. 6000 Ft kárt okozott. Ezt követően az elkövető a sértett bankkártyájával egy alkalommal vásárlást kísérelt meg, de a tranzakció sikertelen volt (a kártyán nem volt fedezet).

A nyomozó hatóság intézkedett *az elkövetés helyszínén rögzített kamerafelvételek beszerzésére*, melyeken egy baseballsapkát és szájmaszkot viselő – feltehetően roma származású – férfi elkövető látható, aki lufikat tart magánál. A kamerafelvételekből kivágott és lementett képeket 2020. december 16-án, majd 2021. január 18-án is feltöltötték az Arcképelemző Rendszerbe, azonban a képfelvételek szoftveres elemzésre alkalmatlanok voltak, illetőleg a szoftveres elemzésre alkalmas képfelvétel vizuális kiértékelése szakmailag nem volt alátámasztható annak gyenge minősége miatt („pontos arc-morfológiai jellegek szakmailag nem definiálhatóak”).

2021. január 18-án a nyomozó hatóság megkereste a BRFK Kommunikációs Szolgálatát, hogy – a csatolt képekkel együtt – *tegyen közzé egy felhívást*, miszerint aki a képen látható személyt felismeri, illetve a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban információval rendelkezik, hívja az adott telefonszámot, illetve névtelenségének megőrzése mellett tegyen bejelentést a „Telefontanú” zöldszámán. A felhívást 2021. január 19-én tették közzé.

A BRFK Tevékenységirányítási Központ 2021. január 20-án *hivatalos feljegyzésben* rögzítette, hogy a „Telefontanú” vonalon egy férfi bejelentette, hogy olvasta a rendőrségi felhívást; szerinte a konkrétan megnevezett panaszos volt az elkövető. Másnap a nyomozó hatóság már arra kérte a BRFK Kommunikációs Szolgálatát, hogy intézkedjenek a felhívás visszavonása iránt, mert *az elkövetőt azonosították*.

2021. január 21-én egy nyomozó telefonon felhívta a panaszost, hogy a pesti állandó lakcímén keresték, és tanúkihallgatás céljából szeretnének beszélni vele. *A vidéken élő panaszos* az ügy tisztázása érdekében még aznap délután, *önként bement a helyi rendőrségre*, ahol – a nyomozó hatóság utasítására – a Készenléti Rendőrség munkatársai 16:35-kor intézkedés alá vonták, majd *előállították a városi rendőrkapitányságra.*³

A nyomozó hatóság 2021. január 21-én, 17:08-kor kelt határozatában – a kötelező védelemre⁴ figyelemmel – *védőt rendelt ki* a panaszos számára, majd felvették a kapcsolatot a kirendelt védővel, aki arról tájékoztatta a nyomozó hatóságot, hogy a gyanúsított kihallgatáson egyéb elfoglaltsága miatt nem tud részt venni, és a helyettesítéséről sem tud gondoskodni. Erre tekintettel 18:34-kor *helyettes védő* kirendeléséről és *kijelöléséről határoztak*.

² *Kifosztás*: Btk. 366. § (1) c) Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett védekezésre képtelen, illetve a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva korlátozottan képes személytől elvesz, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (Az elkövetés helye: Budapest, XI. kerület)

Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntettének kísérlete: Btk. 375. § (5) Az (1)-(4) bekezdés szerint büntetendő, aki hamis, hamisított vagy jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásával vagy az ilyen eszközzel történő fizetés elfogadásával okoz kárt. (Az elkövetés helye: Budapest, IX. kerület)

³ A 29022/10171/2021.id. számú rendőri jelentés szerint a panaszossal szemben kényszerítő eszközt nem alkalmaztak, mert az intézkedés során együttműködő, nyugodt magatartást tanúsított; 18:00-kor sérülés- és panaszmentesen adták át a Tiszaújvárosi Rendőrkapitányságnak.

⁴ Be. 44. § *A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező*, ha

a) a bűncselekményre a törvény öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli

2021. január 21-én 19:20-kor a nyomozó hatóság munkatársai *kutatást hajtottak végre a panaszos tartózkodási helyén*, az élettársa jelenlétében, de a lakásban a bűncselekményből származó vagy ahhoz eszközül használt dolgot (pl. a kamerafelvételeken látható ruházatot) nem találtak.

A panaszost ezt követően a nyomozó hatóság munkatársai *Budapestre szállították*, és január 21-én 23:08-kor a nyomozó hatóság székhelyén – helyettes védő jelenlétében – megkezdték a *gyanúsított kihallgatását*, amit január 22-én 00:10-kor fejeztek be. A panaszos *tagadta a bűncselekmény elkövetését, érdemi védekezést adott elő*, a gyanúsítás ellen panasszal élt. Elmondta, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában egy – Budapesttől 150 km-re fekvő – kisvárosban, az élettársával együtt, az élettársa lakásában tartózkodott, ahol kb. négy éve élnek. Kérte, hogy mobiltelefonszáma cellainformációit ellenőrizzék le. Kategorikusan tagadta, hogy az elért kamerafelvételeken ő lenne látható.

A panaszos *őrizetbe vételét a nyomozó hatóság* 2021. január 22-én, 00:12-kor – a gyanúsított kihallgatását követően – *elrendelte*. A *határozat indokolása* szerint a nyomozás során beszerzett adatok alapján megállapítást nyert, hogy a fenti bűncselekmények elkövetésével a panaszos gyanúsítható megalapozottan. Tekintettel arra, hogy a panaszossal szemben bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése valószínűsíthető, nevezett őrizetbe vételének elrendelése szükséges és indokolt.

2021. január 22-én 9:22-től 10:19-ig a nyomozó hatóság budai székhelyén *tanúként hallgatták meg a panaszos* pesti állandó lakcímén lakó, 85. életévét betöltött *feleségét*, aki a vallomástételt – hozzátartozóként – nem tagadta meg.⁵ Elmondta, hogy csak rövid ideig éltek együtt a panaszossal, már évek óta külön élnek, és évente csupán egyszer-kétszer találkoznak, de a kamerafelvételekről egyértelműen felismeri a panaszost.

A nyomozó hatóság január 21-én kelt iratban *előterjesztést tett* az ügyészség felé *a letartóztatás indítványozására*. Az előterjesztés indokolása – többek között – tartalmazta, hogy *„a gyorsított eljárás lefolytatásának feltételei beismert vallomás esetén adottak, a bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, az ügy megítélése egyszerű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak, a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte. A büntetőeljárás jelenlegi szakaszában nem mellőzhető a legszigorúbb kényszerintézkedés alkalmazása, tekintettel a gyanúsított terhére rótt cselekmények jellegére, kedvezőtlen személyi körülményeire és a gyorsított eljárás lefolytatásának lehetőségére.”* A fentiekre figyelemmel – *a tettenért elkövető bíróság elé állítása érdekében, a szökés és a bűnisméltés veszélyére tekintettel* – előterjesztést tettek a letartóztatás indítványozására.

A panaszos *őrizetbe vételét* a nyomozó hatóság 2021. január 23-án kelt határozattal, *azonnali hatállyal megszüntette*. A határozat indokolása szerint a panaszos gyanúsított kihallgatását követően sor került az őrizetbe vételére és az előzetes letartóztatás indítványozására. A *Budapesti XI. és XXII. Kerületi Ügyészség* ugyanakkor nem tett indítványt a gyanúsított letartóztatására, és *azonnali szabadlábra helyezését rendelte el*.

⁵ A panaszos feleségének idézésére vonatkozó irat ugyanakkor nem található a megküldött dokumentumok között.

II. Az ügyel kapcsolatos megkeresések

1. A nyomozó hatóság, valamint a fővárosi főügyész megkeresése és válasza

1.1. A panaszos által csatolt büntetőeljárási iratok tanulmányozását, illetőleg *a kamerafelvételekből kimentett állóképek és a panaszos okmányfotójának megtekintését követően megkereséssel értünk a nyomozó hatóság vezetője felé.*⁶

A rendelkezésünkre álló információk ismertetése után rámutattunk, hogy a panaszost egy névtelen telefonos bejelentés alapján azonosították elkövetőként. A meglehetősen elmosódott képeken, melyeket az Arcképelemző Rendszer elemzésre alkalmatlannak, illetve gyenge minőségűnek talált, *egy szájmaszkot és baseballsapkát viselő – feltehetően roma – férfi látható, akinél lufik vannak.* A roma származású panaszos szintén lufikat árul, ugyanakkor ezen túl további bizonyíték – sem a kutatás során, sem a gyanúsított kihallgatása alkalmával – nem merült fel ellene.

A nyomozó hatóság vezetőjétől tájékoztatást kértünk – többek között – arra vonatkozóan, hogy a névtelen bejelentésen kívül mi támasztotta alá a panaszossal szembeni megalapozott gyanút, továbbá mi indokolta, hogy a kutatás eredménytelenségét követően a rendőrséggel teljes mértékben együttműködő, büntetlen előéletű panaszost Budapestre szállították és az őrizetbe vételét rendelték el.

A nyomozó hatóság vezetőjének tájékoztatása szerint a névtelen bejelentés adatai alapján ellenőrizték a Netzsaru rendszert, valamint a bejelentéssel érintett személy okmányfotóit összehasonlították a kamerafelvételen látható személlyel. *Az ellenőrzés eredményeként arra a következtetésre jutottak,* hogy valóban a bejelentésben megnevezett személy gyanúsítható megalapozottan a bűncselekmény elkövetésével.

Tekintettel arra, hogy a gyanúsított – az elétárt bizonyítékok ellenére – tagadta a terhére rótt bűncselekmény elkövetését, megalapozottan tartani lehetett attól, hogy szabadlábbon hagyása esetén bizonyítási eszközöket semmisítene meg, illetve olyan személyeket kísérelne meg befolyásolni, akik releváns információval bírhatnak a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban. *A nyomozó hatóság ennél fogva megalapozottnak látta annak feltételezését, hogy a gyanúsítottal szemben személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés bírói elrendelése valószínűsíthető.*

A letartóztatás elrendelésére irányuló előterjesztést 2021. január 22-én 08:53-kor *kiadományozta* a bűnügyi osztályvezető, ezzel egy időben az előterjesztést és a nyomozati iratokat elektronikus úton *megküldték a XI. és XXII. Kerületi Ügyészség részére.*⁷ Az ügyészség vezetője nem osztotta a nyomozó hatóság álláspontját, így a letartóztatás elrendelésére nem tett indítványt, és elrendelte a gyanúsított azonnali szabadlábra helyezését.

⁶ A csatolt fényképek alapján ugyanis számunkra nem volt egyértelmű, hogy a panaszos azonosítható lenne az elkövetővel.

⁷ A panaszos feleségének tanúkihallgatására ugyanakkor csak ezt követően, 9:22-től 10:19-ig került sor.

Azon konkrét kérdésünkre, hogy az előállítása során biztosították-e a panaszos számára a Be. 386. § (1) bekezdésében és a 387. § (1)-(2) bekezdéseiben⁸ foglalt jogokat, azt a választ kaptuk, hogy az előállítás végrehajtásáról készült rendőri jelentés szerint „*az előállított 2021. január 21-én 16:50-kor szóban tájékoztatást kapott a védelemhez fűződő jogaival kapcsolatban*”. A gyanúsított kihallgatását megelőzően a nyomozó hatóság védőt rendelt ki a számára, aki – egyéb elfoglaltsága miatt – nem tudott részt venni a kihallgatáson, ezért helyettes védőt jelöltek ki, aki végig jelen volt a gyanúsított kihallgatáson.

A nyomozó hatóság vezetője azt is közölte, hogy az ügyben *igazságügyi antropológiai szakértőt rendeltek ki*,⁹ a szakértői vélemény alapján pedig további nyomozati cselekmények elvégzése szükséges.

1.2. A fentiekre tekintettel a későbbiekben *újabb tájékoztatást kértünk a nyomozó hatóság vezetőjétől a nyomozás állásáról*.

A megküldött nyomozati iratok között található, 2021. május 10-én készült *igazságügyi antropológiai szakértői véleményben a szakértő* – a nyomozó hatóság által rendelkezésére bocsátott kamerafelvételeket és az abból lementett állóképek, valamint a panaszos arcáról készült fényképek alapján – *kizárólag az elkövető, illetőleg a panaszos arcának* (arcforma, szemöldök, orr, fül) *egyes jellegzetességeit hasonlította össze*.

A szakértő mindenekelőtt leszögezte, hogy a vizsgálat tárgyát képező felvételek igazságügyi antropológus szakértői vizsgálatra *korlátozottan alkalmasak*. Az igazságügyi antropológia szakterületén a személyek fénykép/videofelvételen történő azonosításakor valószínűsíthető vélemény adható, kategorikus vélemény csak kizárás esetén adható. A pozitív személyazonosításkor használatos *valószínűségi skálák* – a leggyengébb foktól a legerősebb fokig haladva – a következők: *nem zárható ki, lehetséges, alátámasztható, nagymértékben alátámasztható*. Mindezekre figyelemmel a szakértő a felvételek összehasonlítása alapján azt a megállapítást tette, miszerint *lehetséges*, hogy a kamerafelvételeken a panaszos látható.

Ezt követően, 2021. május 28-án – meghatalmazott védő jelenlétében – ***ismételten kihallgatták a panaszost***.¹⁰ A folytatólagos gyanúsított kihallgatásról készült *jegyzőkönyv* szerint a panaszos elmondta, hogy szerinte a képeken látható férfi vékonyabb testalkatú, és magasabb is nála, a combjai, végtagjai hosszabbak, mint az övé. Elmondta azt is, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában a családjával – az élettársával és annak lányával – tartózkodott a lakásukban. Azt is megjegyezte, hogy *a felesége a tudomása szerint szemüveget használ az olvasáshoz és szürkehályog betegségben szenved*; nem tudja, hogy a kihallgatásakor rajta volt-e a szemüvege.¹¹

⁸ Be. 386. § (1) A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy – elfogása, idézése, előállítása, körözésének elrendelése, vagy vele szemben elfogatóparancs kibocsátása esetén – a gyanúsítás közléséig arra jogosult, hogy a) a gyanúsított kihallgatással kapcsolatos büntetőeljárás jogairól felvilágosítást kapjon, b) védőt hatalmazzon meg vagy védő kirendelését indítványozza, c) védőjével ellenőrzés nélkül tanácskozzon.

387. § (1) Ha nincs védője, a gyanúsítottat vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt a kihallgatását megelőzően – előállítása, őrzete esetén haladéktalanul – figyelmeztetni kell arra, hogy védőt hatalmazhat meg vagy védő kirendelését indítványozhatja. Ezen indítványt a nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomban elbírálja.

(2) Ha az eljárásban védő részvétele kötelező, a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy figyelmét arra is fel kell hívni, hogy ha nem hatalmaz meg védőt, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség rendel ki védőt. Ha a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy kijelenti, hogy nem kíván védőt meghatalmazni, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomban védőt rendel ki.

⁹ A szakértő kirendelésére 2021. március 9-én kelt határozatban került sor.

¹⁰ A jegyzőkönyvben – a Be. 387. § (1) és (3) bekezdése alapján – ezúttal arra figyelmeztették a panaszost, hogy „*jelen eljárásban védő részvétele nem kötelező*”, de védőt hatalmazhat meg vagy védő kirendelését indítványozhatja.

¹¹ A panaszos meghatalmazott védője már 2021. február 25-én indítványozta a panaszos élettársa és annak lánya tanúkénti meghallgatását, valamint a panaszos és felesége szembesítését.

A kamerafelvételek elétárását követően úgy nyilatkozott, hogy *a felvételen látható férfinak sokkal világosabb a bőre, mint neki, és jóval hosszabb a haja is, mint ahogy ő szokta hordani (neki pár milliméteres szokott lenni). A szakvélemény megismerése után észrevételezte, hogy a szakértő csupán az elkövető és az ő arcát vetette össze, a testi adottságaikat (testalkatukat) egyáltalán nem. Erre tekintettel indítványozta is a szakvélemény kiegészítését úgy, hogy lemérik a testméreteit.*¹²

A panaszos 2021. május 28-án műszeres vallomásellenőrzésnek (poligráfos „hazugságvizsgálat”) is alávetette magát. A *poligráfos szaktanácsadó véleménye* szerint a vizsgálat alkalmával a műszer nem jelzett megtévesztésre utaló adatokat.

A nyomozó hatóság – a nyomozás felügyeletét végző ügyész utasítására – 2021 szeptemberében a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőhöz fordult, és a megküldött egészségügyi dokumentumok alapján megállapította, hogy *a panaszos feleségét többször kezelték szürkehályog betegség miatt.*

A panaszos telefonszámához tartozó – a nyomozás során beszerzett – *cellainformációs adatokról* 2021. december 9-én készített feljegyzést a nyomozó hatóság. A hívószám 2020. október 30-án 01:11-kor internetforgalmat bonyolított, a készülék a panaszos tartózkodása helye szerinti kisváros átjátszótornyára jelentkezett fel. A nyomozó hatóság következtetése szerint a hívószám „nagy valószínűséggel” nem tartózkodott Budapesten a bűncselekmény elkövetésének időpontjában (00:30-01:30 közötti időben).

A nyomozó hatóság 2021. december 13-án kelt összefoglaló jelentése szerint *a nyomozás iratait* – a nyomozás befejezésére irányuló javaslattal együtt – *megküldték a Budapesti IX. Kerületi Ügyészség részére.*

1.3. A nyomozó hatóságtól ezt követően előbb rövid úton, telefonon kértünk tájékoztatást a nyomozás állásáról, esetleges befejezéséről. Miután – az arra vonatkozó szóbeli tájékoztatást követően, hogy az eljárást az illetékes ügyészség 2022 áprilisában megszüntette – az ezzel kapcsolatos dokumentum nem került megküldésre, *írásban kértük a nyomozó hatóság vezetőjétől az ügyben 2022-ben keletkezett eljárási iratok megküldését.*

A nyomozó hatóság által megküldött iratok¹³ között az eljárás befejezésére vonatkozó dokumentum nem volt megtalálható. A 2022. május 5-én kitöltött *Statisztikai adatlap* mindkét bűncselekmény vonatkozásában azt tartalmazza, hogy *ismeretlen volt, de felderítették, és „elkövetőként” jelöli meg a panaszost.*

Tekintettel arra, hogy – a megküldött dokumentumok tanúsága szerint – a nyomozó hatóság 2022-ben mind a IX. Kerületi, mind a XI. és XXII. Kerületi Ügyészség részére megküldte a nyomozás során keletkezett iratokat,¹⁴ *a fővárosi főügyészhez fordultunk, tájékoztatást kérve a nyomozás állásáról, illetve az eljárás esetleges befejezéséről, valamint arról, hogy melyik ügyészség jogosult a nyomozás irányításával összefüggő jogkörök gyakorlására.*

¹² A panaszos már korábban – egy február 28-án kelt elektronikus levélben, és későbbi beadványaiban – is kérte a nyomozó hatóságtól, hogy rendeljen ki szakértőt a testméretük és az alkatur összehasonlítására, ő ugyanis kisebb és köpcösebb, mint az elkövető. A panaszos fényképet is csatolt magáról, ahogy a kérdéses villamoson – a felvételen látható ülésen – ül, és látszik, hogy nem ér le teljesen a lába.

¹³ 4 db Iratjegyzék különböző dátumokkal, Átirat a XI. és XXII. kerületi Ügyészségnek, Gyanúsított indítvány, valamint iratok megküldése a IX. Kerületi Ügyészségnek, Tájékoztatáskérés a IX. kerületi Ügyészségtől, Modus Operandi adatlap szándékos bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt kihallgatott személyről; Nyilatkozat BM nyilvántartóba, Összesített bűnjeljegyzék, Statlap.

A 2022. május 5-én kitöltött *Statisztikai adatlap* mindkét bűncselekmény vonatkozásában azt tartalmazza, hogy *ismeretlen volt, de felderítették.*

¹⁴ 2022. április 19-én a nyomozó hatóság a *Budapesti XI. és XXII. Kerületi Ügyészséghez* fordult, telefonos egyeztetés alapján megküldve a nyomozás során keletkezett iratokat.

A fővárosi főügyész tájékoztatása szerint az eljárást a nyomozást irányító IX. Kerületi Ügyészség 2022. április 22-én kelt határozatával *megszüntette*, mert a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el.¹⁵ A – nyomozó hatóság részére is megküldött – határozat ellen nem érkezett panasz.

A nyomozás során eljárni illetékes ügyészséget érintően a főügyész rámutatott, hogy az ügyben két olyan bűncselekmény képezte az eljárás tárgyát, melyek esetében eltérő illetékességi szabályok az irányadóak. A kifosztás büntette vonatkozásában az általános illetékességi ok,¹⁶ az elkövetés helye alapján, míg az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás kísérlete esetén kizárólagos illetékességi ok¹⁷ alapján határozható meg az eljáró ügyészség. Jelen ügyben ez a két illetékességi ok konkurált, ezért *az eljárni illetékes ügyészség a IX. Kerületi Ügyészség volt*, mert az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntettének kísérletét az ügyészség illetékességi területén követték el.¹⁸

2. A legfőbb ügyész megkeresése és válasza

A rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján – a panaszos őrizetbe vételével, illetőleg a védő meghatalmazásával összefüggésben – szükségesnek tartottuk a legfőbb ügyész megkeresését is, kiemelve az alábbiakat:

Az előállítás végrehajtásáról szóló rendőri jelentés azt tartalmazza, hogy a védelemhez való jog gyakorlására vonatkozó szóbeli közlés a Korm. rendelet 29. § (1) bekezdése,¹⁹ valamint a Be. 3. § (1) bekezdése²⁰ alapján 2021. január 21-én, 16:50-kor megtörtént.

A rendőri jelentés tehát csupán az általános, alapelvi szintű tájékoztatásra utal a védelemhez való joggal kapcsolatban, a nyomozó hatóság pedig ezt követően rövid időn belül védőt rendelt ki a panaszos számára, aki erről a tényről csak a gyanúsított kihallgatásakor szerzett tudomást, és kifejezetten sérelmezte, hogy nem hatalmazhatott meg védőt.

A nyomozati iratok és a vonatkozó büntető-eljárásjogi rendelkezések²¹ alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy *a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, előállított panaszos számára nem biztosították a védelemhez való jog – jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő – gyakorlását* azáltal, hogy felhívták volna a figyelmét a védő meghatalmazásának jogára.

¹⁵ Be. 398. § (2) Az ügyészség megszünteti az eljárást, ha

a) a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el,

¹⁶ Be. 21. § (1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az eljárásra az a bíróság illetékes, amelynek az illetékességi területén a bűncselekményt elkövették. A bíróságok illetékességi területét a bíróságok elnevezéséről, székhelyéről és illetékességi területének meghatározásáról szóló törvény határozza meg.

¹⁷ Be. 21. § (5) A törvényszék székhelyén lévő járásbíróság, a Fővárosi Törvényszék területén a Pesti Központi Kerületi Bíróság jár el a megye, illetve a főváros területére kiterjedő illetékességgel

6. (...) az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás - kivéve a Btk. 374. § (6) bekezdés a) pontja szerinti gazdasági csalást, (...) esetén.

¹⁸ Be. 21. § (7) Ha a terhelt különböző bíróságok illetékessége alá tartozó bűncselekményeket követett el, az a bíróság jár el, amely valamelyik bűncselekmény elbírálására az (5) vagy a (6) bekezdés szerint illetékes.

29. § (1) Az ügyészség hatáskörét és illetékességét jogszabályban vagy a legfőbb ügyész normatív utasításában meghatározott esetek kivételével annak a bíróságnak a hatásköre és illetékessége határozza meg, amely mellett működik.

¹⁹ Korm. rendelet 29. § (1) Ha a büntetőeljárás során a nyomozó hatóság megállapítja, hogy a rendőrségről szóló törvény vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény szerinti intézkedés (rendészeti intézkedés) alkalmazásának törvényi feltételei fennállnak, az arra jogosult hatóságnál rendészeti intézkedést kezdeményez, vagy azt a nyomozó hatóság tagja maga végrehajthatja, ha arra jogosult.

²⁰ Be. 3. § (1) A terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez.

²¹ Be. 386-387. §, Korm. rendelet 30. §

A legfőbb ügyész büntetőjogi helyettese arról adott tájékoztatást, hogy *nincs tudomása olyan hibás gyakorlatról, amely arra utalna, hogy a nyomozó hatóságok ismétlődő jelleggel elmulasztanák figyelmeztetni a bűncselekmények elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, előállított személyeket a védő meghatalmazásának, illetve a védő kirendelés indítványozásának a lehetőségére, ugyanakkor – a konkrét ügy vonatkozásában – megkeresést küldött a fővárosi főügyésznek.*

A főügyész tájékoztatása szerint az előállításról készült rendőri jelentésből nem állapítható meg, hogy a védelemhez való jogot érintő figyelmeztetés konkrétan mire terjedt ki, az tartalmazta-e a Be. 387. § (1)-(3) bekezdéseiben foglaltakat. Álláspontja szerint ugyanakkor a panaszos védelemhez való joga nem sérült, hiszen a nyomozó hatóság már 2021. január 21-én 17:08-kor intézkedett részére védő kirendeléséről, majd a kirendelt védő akadályoztatása miatt 18:34-kor helyettes védőt rendelt ki. A gyanúsított kihallgatásra 23:08-kor védő jelenlétében került sor, ezáltal a nyomozó hatóság – a helyettes védő kirendelésével – éppen többletjogot biztosított a terhelt számára, hiszen a védő jelenléte az eljárási cselekményen nem volt kötelező. A gyanúsított a helyettes védő személyét nem kifogásolta, illetőleg nem jelezte, hogy védőt kíván meghatalmazni.

A gyanúsított őrizetbe vételét érintően pedig a főügyész hangsúlyozta, hogy az ügyeletes ügyész megállapította, hogy a nyomozó hatóság helytelenül mérlegelte a rendelkezésre álló adatokat, mivel a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés különös okai nem álltak fenn, ezért a gyanúsított őrizetbe vételének megszüntetésére utasította a nyomozó hatóságot.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el, eljárását bárki kezdeményezheti. Az Alaptörvény 30. cikk (2) bekezdése rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek feladat- és hatáskörét az **Ajbt.** határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint a **hatóság** tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszasság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdés h) pontja alapján a **nyomozó hatóság** az alapvető jogok biztosa által vizsgálható hatóságnak minősül.

Az Ajbt. 28. § (1) bekezdése szerint a lefolytatott vizsgálatról jelentés készül, amely tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat és következtetéseket.

Az Ajbt. 3. § (2) bekezdés d) pontja szerint az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában. Az Ajbt. 41. § (5) bekezdése azt is rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa a kiadmányozási jogot a Szervezeti és Működési Szabályzatban a helyettesekre átruházhatja.

Mindezekre figyelemmel **az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese a jelentést közösen készítette el.**

II. Az alapvető jogok tekintetében

1. A szabadsághoz és biztonsághoz való jog

Az Alaptörvény IV. cikke deklarálja a **szabadsághoz és biztonsághoz való jogot**, továbbá azt, hogy a szabadságtól való megfosztásra csak **törvényben meghatározott okból és eljárás keretében** kerülhet sor.

Az Alaptörvény azt is kimondja, hogy **kárának megtérítésére jogosult** az, akinek a szabadságát **alaptalanul vagy törvénytelenül korlátozták.**

Az Alkotmánybíróság – a büntetőeljárásban elrendelt szabadságkorlátozással összefüggésben – már működése kezdetén megállapította: a személyes szabadság alkotmányos alapjogát büntető törvény – az Alkotmány megengedő rendelkezése folytán – korlátozhatja. A személyes szabadság jogszerű elvonása is okozhat alaptalan sérelmet. Az egyes korlátozó rendelkezések csak akkor fogadhatók el alkotmányosnak, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos. Az arányosság értékeléséhez hozzátartozik az is, hogy a korlátozás folytán esetleg bekövetkező és eleve ki nem küszöbölhető sérelmek elfogadható mérvű enyhítésére garanciák legyenek. Megfelelő garanciák nélkül a szabadságelvonásra lehetőséget adó jogszabályok alkotmányosságuk válhat kétséges. „A személyes szabadságtól való megfosztás abban az esetben törvénytelen (jogellenes, önkényes), ha nem a törvényben meghatározott okokból és nem a törvényben meghatározott eljárás alapján történt.”²²

²² 66/1991 (XII. 21.) AB határozat (ABH 1991, 342, 347.)

A személyi szabadság korlátozásának számos formája ismert a magyar jogrendszerben. Ezek jórészt a büntetőeljárás lefolytatásához kötődnek; büntető anyagi jogi szankcióként (szabadságvesztés, kényszergyógykezelés) vagy büntetőeljárás kényszercselekményként (örizetbe vétel, előzetes letartóztatás, ideiglenes kényszergyógykezelés, lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet) jelennek meg. A büntetőeljáráson kívül ugyanakkor más eljárásokban is sor kerül a személyi szabadság alapjogának korlátozására, így különösen az idegenrendészet, a szabálysértési eljárás, az egészségügyi és a rendészeti igazgatás egyes területein.

A korlátozásra vonatkozó szabályozásnak tartalmaznia kell a korlátozás okát, továbbá meg kell határozni az adott korlátozási formának megfelelő eljárást. A korlátozás arányosságának és ezzel együtt alkotmányosságának megítélését az alkotmányi követelményeken alapuló tényezők befolyásolják. Ennek körében meghatározó jelentőségű a szabadságelvonás időtartamának mértéke, annak indokoltsága, a szabadságelvonással érintett személy megfelelő körülményeinek és az őt megillető jogok gyakorlásának biztosítása, valamint a jogtalan szabadságelvonás esetére nyújtott jogorvoslati jog és egyéb jogkövetkezmények meghatározása és azok megfelelőisége.²³

2. Az egyenlő bánásmód követelménye

*Az egyenlő méltóság alapjoga indokolja és tölti meg tartalommal az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt **egyenlő bánásmód követelményét**, amelynek értelmében Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés – nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel – nélkül biztosítja.*

Az Alkotmánybíróság szerint „a megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapján nem eshet csorba”.²⁴

Az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekintendő, töretlen alkotmánybírósági gyakorlat rögzíti, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. Az egyenlőség biztosítása voltaképpen a méltósághoz való jog egyik funkciója.

Az Alaptörvény – ahogyan korábban az Alkotmány is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltja a hátrányos megkülönböztetést, az alkotmánybírósági gyakorlat szerint viszont az emberi méltóság sérelmére megvalósuló egyenlőtlen bánásmód tilalma kiterjed az egész jogrendszerre.

3. Az ártatlanság vélelme

*Az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdése – a tisztességes (fair) eljáráshoz való alapjog szabályai között – rögzíti az **ártatlanság vélelmét**, mely szerint senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.*

*Az ártatlanság (a nem-bűnösség) vélelme az állami büntetőhatalom korlátozásának olyan, a büntetőeljárásban realizálódó **garanciája**, amely egyúttal túlterjeszkedik az eljáráson. Az ártatlanság vélelme nem vélemény és nem szubjektív meggyőződés, hanem az eljárásban résztvevő alanyok egymáshoz való viszonyát (jogviszonyaikat) meghatározó norma.*

²³ 65/2003. (XII. 18.) AB határozat

²⁴ 9/1990. (IV.25) AB határozat

Az ártatlanság védelme praktikus értelmezést alapul véve azt jelenti, hogy amíg a bíróság jogerősen bűnösséget megállapító ítéletben a terhelt bűnösségét nem mondja ki, *a terheltet védelmi jogainak gyakorlásában korlátozni és gátolni nem szabad*. Ebből az következik, hogy *a büntetőeljárás során a hatóságoknak biztosítaniuk és garantálniuk kell a terhelt számára azt, hogy összes eljárási jogait a Be. előírásainak megfelelően gyakorolhassa*.²⁵

Az ártatlanság védelmének következménye, hogy a büntetőeljárásban *a bizonyítási teher* nem a terheltre, hanem *a büntető ügyekben eljáró hatóságokra hárul*. A hatóságok bizonyítási kötelezettsége nem merül ki a bűnösségre vonatkozó tények feltárásában és értékelésében. A büntetőeljárás törvény ugyanis hangsúlyozza a minden oldalú bizonyítási kötelezettséget, és előírja, hogy *az eljáró hatóságoknak a terhelt javára szóló körülményeket is tisztázniuk kell*. Az ártatlanság védelmének lényegéből következik végül az a követelmény, hogy a kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt terhére értékelni nem lehet (*in dubio pro reo elve*).²⁶

4. A védelemhez való jog

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése kimondja, hogy a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.

A szintén a tisztességes (fair) eljáráshoz való alapjog szabályai között deklarált védelemhez való jog *a büntetőeljárás klasszikus alapjoga*, amely az eljárás minden szakaszára kiterjed. Magában foglalja *a védelem és a védőválasztás szabadságát is*. Alkalmazásának feltételeit és a kötelező védelem eseteit a büntetőeljárás szabályok határozzák meg.

A védelemhez való jog a büntetőeljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi igényt megismerje, arról álláspontját kifejtthesse, az igénnyel szembeni érveit felhozassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. A védelemhez való jog tartalmát képezik a védő azon eljárási jogositványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik.²⁷

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatában *a jogállami büntetőeljárás korlátozhatatlan minősége az eljárás tisztessége*, amelynek egyik eleme az a követelmény, hogy a terhelt védelemhez való joga hatékonyan érvényesüljön.²⁸ A tisztességes eljárás követelményrendszerét az Alkotmánybíróság elvi jelentőséggel a 6/1998. (III. 11.) AB határozatában fogalmazta meg, amelyben a védelemhez fűződő jog körében kifejtett álláspontja során utalt arra, hogy mind a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya [14. Cikk 3. bekezdés b) pont], mind az Emberi Jogok Európai Egyezménye [6. Cikk 3. bekezdés b) pont] – a kihirdetett magyar szövegekkel ellentétben – egyező szóhasználattal írják elő a bűncselekménnyel vádolt minden személy számára feltétlenül megadandó „minimális” jogok között, hogy az „legalább” „megfelelő idővel és lehetőséggel rendelkezék védelme előkészítésére”, illetve „rendelkezzék a védelmének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel.” Ezek az eszközök vagy lehetőségek pedig felölelnek minden olyan elemet, amely a büntető felelősség alóli mentesülést vagy a büntetés csökkentését szolgálhatja, s amelyeket a hatáskörrel rendelkező hatóságok gyűjtöttek vagy gyűjthetnek össze.²⁹

²⁵ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (Főszerkesztő: Polt Péter)

²⁶ 1284/B/1990. AB határozat. Lásd még: 30/2014. (IX. 30.) AB határozat

²⁷ 25/1991. (V. 18.) AB határozat

²⁸ 17/2005. (IV. 28.) AB határozat, 14/2004. (V. 7.) AB határozat.

²⁹ 8/2013. (III. 1.) AB határozat

Az Egyezmény a védő igénybevételéhez fűződő jogot a 6. Cikk 3. bekezdés c) pontjában garantálja, amelynek értelmében minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy az általa választott védő segítségével védekezhessen. Az Egyezmény ezen kívül arra is jogot biztosít, hogy ha jövedelmi viszonyai miatt a védő díjazását nem engedheti meg, és amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet.³⁰

*A terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez, valamint ahhoz, hogy személyesen védekezzen, és ahhoz is, hogy a védelem ellátására védő közreműködését vegye igénybe, továbbá joga van ahhoz, hogy szabadlábon védekezzen. A Be. úgy a védelem, mint a vád eljárási jogainak gyakorlására, álláspontjaik ismertetésére egyenlő esélyt ad és biztosítja a „fegyverek egyenlőségét”, érvényre juttatva ezzel a *favor defensionis* (a védelemnek szóló kedvezmény) elvét. Szükség van ugyanis annak a hátránynak a kiküszöbölésére, mely a – rendszerint – laikus terhelt és a közhatalmi jogosultságokkal bíró állami szakapparátus tárgyalási ügyfélegyenlősége között fennáll.*

*A favor defensionis elv említett érvényesülését biztosító rendelkezések a *materiális védelem* – azaz a hatóság által a terhelt érdekében végzett eljárási cselekmények – gyűjtőfogalma alá vonhatók. *A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság kötelezettsége az, hogy a Be.-ben meghatározottak szerint védőt biztosítson a terhelt számára, valamint köteles megfelelő időt és körülményeket biztosítani a védelemre való felkészüléshez, továbbá köteles a terheltet mentő és a büntetőjogi felelősségét enyhítő körülményeket hivatalból figyelembe venni.³¹**

³⁰ Egyezmény 6. cikk 3. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy
b) rendelkezzen a védekezésének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel;
c) személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessen, és ha nem állnak rendelkezésére eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet;

³¹ Nagykommentár a Be. 3. §-ához

III. Az ügy érdeme tekintetében

1. A panaszos – mint bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy – személyi szabadságát korlátozó előállítását érintő megállapítások

A panaszost – az előállítás végrehajtásáról készült, többször hivatkozott rendőri jelentés szerint – a BRFK XI. Kerületi Rendőrkapitányság bűnügyi osztályvezető-helyettesének utasítására, további eljárási cselekmények lefolytatása céljából **állították elő** a rendőrségre, mivel vele szemben kifosztás elkövetése miatt – konkrétan megjelölt ügyszámon – büntetőeljárást folytattak.

A rendőri jelentés ugyan – tévesen – az Rtv. 33. § (2) bekezdés b) pontjára hivatkozik, mely szerint „a rendőr a hatóság vagy az illetékes szerv elé állíthatja azt, aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható”, de ebben az esetben az előállításra nem a rendőri szerv mérlegelési jogkörben hozott döntése, hanem a nyomozó hatóság utasítása alapján, a Be. szabályi szerint került sor.

A Be. 117. §-ában szabályozott **előállítás a terhelt vagy** – a gyanúsított kihallgatást megelőzően – **a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy jelenlétét biztosító**, egyben a szabadságát korlátozó jogintézmény.³²

Az ügyészség és a nyomozó hatóság eljárási cselekmény elvégzése érdekében **elrendelheti** a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy előállítását, ha idézésének feltételei fennállnak, azonban a megjelenés idézés útján történő biztosítása az eljárás érdekeire figyelemmel nem célszerű.

Az előállítást a rendőrség hajtja végre a rá vonatkozó törvényi szabályok szerint.³³

Az Rtv. és a Be. alapján elrendelt előállítás közötti különbséget a Be.-hez fűzött Nagykommentár is hangsúlyozza: **A Be. szerinti előállítás végrehajtása az Rtv. 33. § (1) bekezdés e) pontja alapján** az érintett személy elfogásával és az illetékes hatóság elé állításával – hatóság elé kíséréssel – **történik**.³⁴ Tekintettel arra, hogy az érintett személy elfogása kizárólag az Rtv. alapján foganatosítható intézkedés, így az előállítás végrehajtására csak a rendőrség jogosult, a büntetőeljárásban eljáró szervek nem.

Az Rtv. alapján, önálló rendészeti intézkedéseként elrendelt előállítás sajátossága, hogy ebben az esetben a rendészeti intézkedés egyrészt nem eredményezi a büntetőeljárás megindulását, másrészt nem szükségszerűen jelenti, hogy az előállított személy gyanúsított kihallgatására kerül sor. Ilyen esetben az előállítást elrendelő szerv feladata, hogy az előállítás alapját képező cselekmény értékelése alapján intézkedjen a szabálysértési vagy éppen a büntetőeljárás megindítása iránt, vagy állapítsa meg, hogy az előállított személy tekintetében ennek feltételei nem állnak fenn. Ezzel szemben *a Be. alapján* – idézés helyett vagy idézéssel szembeni mulasztás következményeként – **elrendelt előállítás esetén az előállított személy a büntetőeljárásban részt vevő személy, jogait a Be. 386. § alapján, vagy – ha gyanúsított kihallgatására sor került – terheltként gyakorolhatja**.³⁵

³² Be. 117. § (1) Az **előállítás a terhelt vagy** a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi szabadságának átmeneti elvonása annak érdekében, hogy az érintett eljárási cselekmény elvégzése céljából a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság elé kísérjék és biztosítsák a jelenlétét az eljárási cselekményen.

³³ Be. 117. § (3) Az előállítást a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerve, illetve az általa folytatott nyomozás során a Nemzeti Adó- és Vámhivatal törvényben meghatározottak szerint hajtja végre. Az előállítás érdekében az előállítást végrehajtó szerv törvényben meghatározott intézkedést és kényszerítő eszközt alkalmazhat.

³⁴ Rtv. 33. § (1) A rendőr a további intézkedés megtétele céljából elfogja és az illetékes hatóság elé állítja azt, e) akinek előállítását külön törvényben meghatározott feltételek alapján elrendelik;

³⁵ Nagykommentár a Be. 117. §-ához

Az **előállítás**, mint személyi szabadságot korlátozó intézkedés **elrendeléséről** – a Be. 362. § (1) bekezdés 11. pontja alapján – **határozatot kell hozni**. Halasztást nem tűrő esetben az előállítás határozat hozatala nélkül, nyomban elrendelhető, azonban utólag ilyenkor is határozatot kell hozni az elrendeléséről.³⁶

A rendelkezésünkre álló – a nyomozó hatóság által megküldött, több száz oldalnyi terjedelmű – dokumentumok alapján az állapítható meg, hogy **a nyomozó hatóság elmulasztotta határozatba foglalni a panaszos személyi szabadságát korlátozó előállításának elrendelését**.

Az Alaptörvény kimondja, hogy „**senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani**”; továbbá leszögezi, hogy „**akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénysértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult**”.

A Be. – az alapvető jogok védelme körében – szintén rögzíti, hogy a büntetőeljárásban **mindenki számára biztosítani kell a szabadsághoz és személyi biztonsághoz fűződő jogot**.

A büntetőeljárásban **alapvető jogot korlátozni csak az e törvény szerinti eljárásban**, az e törvényben meghatározott okból, módon és mértékben **lehet, feltéve**, hogy az elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó más eljárási cselekmény vagy intézkedés útján nem biztosítható.³⁷

Mindezekre tekintettel megállapítjuk, hogy **a nyomozó hatóság mulasztása visszásságot okozott a panaszos szabadsághoz való alapjogával összefüggésben**.

2. A panaszos – mint bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy – védelemhez való jogát érintő megállapítások

2.1. A Be. 2021. január 1-jétől – a terhelti kategória mellett – bevezette **a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy** fogalmát: A nyomozás során – a gyanúsítás közléséig – azt a személyt jelöli, akit bűncselekmény elkövetése miatt elfogtak, gyanúsított kihallgatása érdekében idéztek, akinek előállítását vagy bűncselekmény elkövetése miatt körözését rendelték el, vagy akivel szemben elfogatóparancsot bocsátottak ki.³⁸

A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy jogaira és kötelezettségeire – bizonyos kivételekkel – a terhelt jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.³⁹

³⁶ Be. 368. § (1) Az ügyészség és a nyomozó hatóság halasztást nem tűrő esetben határozat hozatala nélkül, b) nyomban elrendelheti a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy előállítását vagy a terhelt, a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy és más személy elővezetését, valamint elfogatóparancsot bocsáthat ki.

(2) Az eljárási cselekményről készült jegyzőkönyvben a halaszthatatlanság tényét és az ezt megalapozó körülményeket fel kell tüntetni.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott esetben az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság a kényszerintézkedés, az előállítás és az elővezetés elrendelését, valamint az elfogatóparancsot utólag, legkésőbb három munkanapon belül határozatba foglalja.

³⁷ Be. 2. § (2)-(3) bekezdések

³⁸ Be. 38. § (3) bekezdés

Hangsúlyozni szükséges, hogy a fogalomban szereplő előállítás a Be. szerinti előállítást jelenti, tehát nem vonatkozik az 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) vagy a 2010. évi CXXII. törvény (NAV. tv.) alapján önálló (rendőri, pénzügyőri) intézkedésként végrehajtott előállításra. (Lásd a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény indokolását.)

³⁹ Be. 39. § (8) A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy jogaira és kötelezettségeire – az (1) bekezdés a), f)-h), j) és k) pontja, valamint a (3) bekezdés b) pontja kivételével – a terhelt jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

39. § (1) *A terhelt jogosult* arra, hogy

a) megismerje a gyanúsítás és a vád tárgyát, továbbá ezek változását,

b) a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság megfelelő időt és körülményeket biztosítson számára a védekezésre való felkészüléshez,

c) a büntetőeljárási jogairól és kötelezettségeiről a bíróságtól, az ügyészségtől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon,

A Be. 386. § (1) bekezdése alapján *a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy* – elfogása, idézése, előállítása, körözésének elrendelése, vagy vele szemben elfogatóparancs kibocsátása esetén – **a gyanúsítás közléséig arra jogosult**, hogy a) a gyanúsított kihallgatással kapcsolatos büntetőeljárás jogairól felvilágosítást kapjon; b) védőt hatalmazzon meg vagy védő kirendelését indítványozza; c) védőjével ellenőrzés nélkül tanácskozzon.⁴⁰

A Be. alapelvi szinten rögzíti, hogy a terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez, ennek keretében *a terheltnek joga van ahhoz, hogy személyesen védekezzen, és ahhoz is, hogy a védelem ellátására védő közreműködését vegye igénybe*. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság – a törvényben meghatározottak szerint – védőt biztosít a terhelt számára, valamint köteles megfelelő időt és körülményeket biztosítani a védelemre való felkészüléshez.⁴¹

A nyomozás szabályaira vonatkozó büntetőeljárás rendelkezések részletesen meghatározzák, hogy **milyen módon kell biztosítani a védelemhez való jog érvényesülését a gyanúsítottak, illetőleg a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek számára**.

Be. 387. § (1) *Ha nincs védője, a gyanúsítottat vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt a kihallgatását megelőzően – előállítása, őrizete esetén haladéktalanul – figyelmeztetni kell arra, hogy védőt hatalmazhat meg, vagy védő kirendelését indítványozhatja.*

(2) *Ha az eljárásban védő részvétele kötelező, a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy figyelmét arra is fel kell hívni, hogy ha nem hatalmaz meg védőt, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség rendel ki védőt. Ha a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy kijelenti, hogy nem kíván védőt meghatalmazni, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomban védőt rendel ki.*

(3) *Ha a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy védőt kíván meghatalmazni, vagy a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség védőt rendel ki, a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a védőt nyomban értesíti és a gyanúsított kihallgatást a védő megérkezéséig, de legalább két órára elhalasztja.*

(4) *A nyomozó hatóság vagy az ügyészség az (1)-(3) bekezdés alapján tett intézkedéseit (...) a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja.*

(5) *A nyomozó hatóság vagy az ügyészség biztosítja, hogy a gyanúsított vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a kihallgatása előtt, illetve annak zavarása nélkül a kihallgatása alatt a védőjével tanácskozhasson.*

d) védelmének ellátására védőt hatalmazzon meg vagy védő kirendelését indítványozza, e) a védőjével ellenőrzés nélkül tanácskozzon.

⁴⁰ A Be. 386. §-ára vonatkozó Nagykommentár értelmében *a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy* – amíg ki nem hallgatják gyanúsítottként – az elfogását, gyanúsított idézését, előállítását, körözésének elrendelését, vagy vele szemben elfogatóparancs kibocsátását követően vesz részt a büntetőeljárásban. A *Be. novella* [2020. évi XLIII. törvény] átrendezte az ilyen személyek eljárásjogi helyzetét azzal, hogy a Be. által bevezetett „elő-gyanúsított” státuszba sorolható személyeket már nem egyéb érdekeltként, hanem önálló büntetőeljárás résztvevőként azonosítja. A Be. novella e személyek jogait kiteljesítette, és a Be. 386. § (1) bekezdésében szereplő jogok mellé a terhelti jogoknak a pozíciójukkal összeegyeztethető részével is felruházta őket. A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek jogai ugyanakkor a terhelt jogaihoz képest lényegesen szűkebbek, melynek oka elsősorban az, hogy ilyenkor még nem beszélhetünk érdemi védekezésről, legfeljebb a szükségszerűen bekövetkező gyanúsított kihallgatásra való, a tisztességes eljárás követelményének megfelelő felkészülésről.

⁴¹ Be. 3. § (1)-(4) bekezdések

A **Korm. rendelet** pedig – a nyomozás lefolytatásának szabályai között – kifejezetten rögzíti, hogy a nyomozó hatóság gondoskodik arról, hogy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a Be. 386. §-ában szereplő jogait gyakorolhassa.

Ha az előállítást vagy az elővezetést a nyomozó hatóság rendeli el, a nyomozó hatóság az előállítást, elővezetést végrehajtó szervvel együttműködve gondoskodik arról, hogy az előállítás vagy az elővezetés végrehajtása során a végrehajtó szerv a védővel való kapcsolatfelvétel lehetőségét biztosítsa.⁴²

A fenti rendelkezések tehát pontosan rögzítik a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség speciális feladatait a gyanúsítottak és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek védelemhez való jogának biztosítása tekintetében.

- Az ilyen személyeket legkésőbb a gyanúsított kihallgatásukat megelőzően – de előállítás/örizet elrendelése esetén haladéktalanul – figyelmeztetni kell arra a jogukra, hogy védőt hatalmazhatnak meg, vagy védő kirendelését indítványozhatják. A nyomozó hatóságnak előállítás/elővezetés elrendelése esetén a végrehajtó rendőri szervvel együttműködve kell gondoskodnia arról, hogy a végrehajtó szerv haladéktalanul biztosítsa a védővel való kapcsolatfelvétel lehetőségét.
- **Kötelező védelem esetén arra is fel kell hívni az érintettek figyelmét**, hogy ha nem hatalmaznak meg védőt, akkor hivatalból rendelnek ki védőt a számukra. Ha az érintett személy kijelenti, hogy nem hatalmaz meg védőt, a nyomozó hatóságnak nyomban védőt kell kirendelnie a számára.
- Ha az érintett személy védőt kíván meghatalmazni, a nyomozó hatóságnak nyomban értesítenie kell a védőt, és a gyanúsított kihallgatást – a védő megérkezéséig, de legalább két órára – el kell halasztania.
- A nyomozó hatóságnak a fentiek alapján tett intézkedéseit a gyanúsított kihallgatásról készült jegyzőkönyvben rögzítenie kell.

A gyanúsított, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek védelemhez való jogát garantáló – fent ismertetett – **speciális szabályok maradéktalanul összhangban vannak** a védelemhez való alapjog azon immanens tartalmával, mely szerint a büntetőeljárás alá vont személy az eljárás minden szakaszában szabadon választhat (hatalmazhat meg) védőt, és a hatóság – kötelező védelem esetén is – csak akkor rendelhet ki védőt a számára, ha ezen jogaival nem kíván élni.

A fent ismertetett szabályok betartásának utólagos ellenőrzése – vagyis a védelemhez való alapjog megfelelő biztosítása – értelemszerűen csak akkor lehetséges, ha mind a védő meghatalmazásának jogára való figyelmeztetést, mind az érintett erre vonatkozó nyilatkozatát – a gyanúsított kihallgatást megelőzően, illetőleg előállítás/örizet esetén haladéktalanul – **írásban rögzítik** úgy, hogy azt az érintett is aláírja.

A jogalkalmazói gyakorlatban ugyanakkor problémát okozhat a **Be.-nek a védő kirendelésére vonatkozó szabályai között található általános rendelkezése**, ami kimondja:

Be. 46. § (4) Ha a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező és a terheltnek vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személynek nincs [meghatalmazott] védője, a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a) a terhelt idézése, előállítása vagy értesítése, továbbá a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy gyanúsított kihallgatásra történő idézése vagy előállítása esetén az idézéssel, előállítással vagy értesítéssel egyidejűleg, b) az a) pontban meghatározottakon kívül az eljárási cselekmény során nyomban védőt rendel ki.

⁴² Korm. rendelet 137. § (2)-(3) bekezdés

A bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy ugyanakkor – nyilvánvalóan – nincs tudatában annak, hogy egy folyamatban levő büntetőeljárás során gyanúsítottként tervezik kihallgatni, erről csak az idézés közlésekor, illetve az előállításakor értesül, és – értelemszerűen – *csak ezt követően tud védőt meghatalmazni*. A Be. 46. § (4) bekezdése alapján viszont – kötelező védelem esetén – a nyomozó hatóság elvileg az idézéssel/előállítással egyidejűleg már védőt rendel ki a számára, hiszen nincs (mivel nem is lehet) meghatalmazott védője.

Megítélésünk szerint *ebben az esetben a Be. 387. §-ában foglalt speciális rendelkezések alkalmazásának van helye*, melyek a védőválasztás szabadságának teljes körű érvényesülését biztosítják a kötelező védelem esetén is.

2.2. A vizsgált ügyben *a panaszos előállításának végrehajtásáról készült rendőri jelentés mindössze azt tartalmazza*, hogy a védelemhez való jog gyakorlására vonatkozó szóbeli közlés a Be. 3. § (1) bekezdése alapján, 16:50-kor megtörtént, ami csupán a védelemhez való joggal kapcsolatos általános (alapelvi szintű) tájékoztatásra utal, ebből azonban – ahogyan arra a főügyész is rámutatott – *egyáltalán nem derül ki, konkrétan mire terjedt ki a tájékoztatás*.

A tájékoztatási kötelezettség ugyanakkor – a Be. szerint – nem az előállítást végrehajtó szervet, hanem *a nyomozó hatóságot terheli*, a végrehajtó szervnek csupán a védővel való kapcsolatfelvétel érdekében kell együttműködnie a nyomozó hatósággal.

*A gyanúsított kihallgatásáról készült jegyzőkönyv szerint a panaszost a 23:08 perckor kezdődő kihallgatása során – a Be. 387. § (2) bekezdésére hivatkozva – kizárólag arra figyelmeztették, hogy jelen eljárásban védő részvétele kötelező, amennyiben nincs meghatalmazott védője, védőt rendelnek ki a számára; a védő kirendelésére azonban – a panaszos tudta nélkül – már jóval korábban, 17:08-kor sor került.*⁴³ *A panaszost tehát nem figyelmeztették arra a jogára, hogy védőt hatalmazhat meg, és nem is nyilatkoztatták, hogy kíván-e védőt meghatalmazni.*

A panaszos kifejezetten sérelmezte, hogy az eljáró nyomozó szóban elutasította a saját ügyvéd értesítésére vonatkozó kérését. Megítélése szerint a védő kirendelésével kijátszották a gyanúsított jogait, hiszen így nem tették lehetővé számára a védő meghatalmazását. A kihallgatásán részt vevő – a nyomozó hatóság által kijelölt – helyettes védővel egyáltalán nem tudott kommunikálni, a védő csupán aláírta a nyomozó hatóság által elé tett iratokat egy másik asztalnál ülve.

A nyomozó hatóság vezetője azon konkrét kérdésünkre, hogy az előállítása során biztosították-e a panaszos számára a Be. 386. § (1) bekezdésében és a 387. § (1)-(2) bekezdéseiben foglalt jogokat, csupán az előállítás végrehajtásáról készült rendőri jelentésben foglaltakra – vagyis a Be. alapelvi rendelkezésére – hivatkozott.

Nem osztható az az ügyészségi álláspont sem, miszerint a védő kirendelésével – a helyettes védőnek a gyanúsított kihallgatáson való részvételére tekintettel – a nyomozó hatóság éppen többletjogot biztosított volna a panaszos számára, hiszen *a panaszosnak – amennyiben a Be. szabályai szerint az előállítását követően haladéktalanul figyelmeztetik a védő meghatalmazásának jogára, illetőleg biztosítják számára a védővel való kapcsolatfelvétel lehetőségét – lett volna lehetősége és elég ideje is védő meghatalmazására, aki jelen is lehetett volna a kihallgatásán*, és a kihallgatása előtt még tanácskozni is tudott volna vele.⁴⁴

A vonatkozó jogszabályok és a büntetőeljárás iratok alapján összességében az a következtetés vonható le, hogy *a nyomozó hatóság nem biztosította a védőválasztás szabadságának érvényesülését, mivel bizonyíthatóan nem figyelmeztette az előállítását követően haladéktalanul a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható,*

⁴³ A panaszos több – a nyomozó hatóságnak és az ügyészségnek is megküldött – elektronikus levélben jelezte ezt a panaszát.

⁴⁴ Szükségesnek tartjuk megemlíteni azt is, hogy *a folytatólagos gyanúsított kihallgatásáról készült jegyzőkönyvben a nyomozó hatóság – a Be. 387. § (1) és (3) bekezdései alapján, tévesen – arra figyelmeztette a panaszost, hogy „jelen eljárásban védő részvétele nem kötelező”, de védőt hatalmazhat meg vagy védő kirendelését indítványozhatja.*

személyi szabadságában korlátozott panaszost arra a jogára, hogy védőt hatalmazhat meg, valamint a kötelező védelemre tekintettel nem nyilatkozta a védő meghatalmazására irányuló szándékáról sem.

Mindezekre tekintettel megállapítjuk, hogy a nyomozó hatóság mulasztása visszasságot okozott a panaszos védelemhez való alapjogával összefüggésben.

3. A panaszos letartóztatásának indítványozására tett előterjesztést, a névtelen bejelentés értékelését és a terheltet mentő körülmények figyelembe vételét érintő megállapítások

1. A nyomozó hatóság 2021. január 21-én kelt iratban – a tettenért elkövető bíróság elé állítása érdekében⁴⁵ – előterjesztést tett az ügyészség felé a panaszos letartóztatásának indítványozására.⁴⁶ Az előterjesztés indokolása szerint „**a gyorsított eljárás lefolytatásának feltételei beismerő vallomás esetén adottak**, a bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, az ügy megítélése egyszerű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak, **a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte**. A büntetőeljárás jelenlegi szakaszában nem mellőzhető a legszigorúbb kényszerintézkedés alkalmazása, tekintettel a gyanúsított terhére rótt cselekmények jellegére, kedvezőtlen személyi körülményeire és a gyorsított eljárás lefolytatásának lehetőségére.”

Megállapítható, hogy az előterjesztésben foglaltak a terhelt tettenérése, illetve beismerése és a bíróság elé állítás egyéb törvényi feltételeinek fennállása tekintetében sem feleltek meg a valóságnak.

Ismételten hangsúlyozni kívánjuk, hogy a büntetőeljárásban a terheltnek személyi szabadságának korlátozására csak a Be. szerinti eljárásban, a törvényben meghatározott okból, módon és mértékben kerülhet sor, feltéve, hogy az elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó más eljárási cselekmény vagy intézkedés útján nem biztosítható. A terheltnek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen.⁴⁷

Álláspontunk szerint **minimálisan elvárható követelmény, hogy a nyomozó hatóság a terhelt letartóztatására – azaz a személyi szabadságának súlyos korlátozására – irányuló előterjesztésében a rendelkezésére álló, valóságnak megfelelő adatokat tüntesse fel.**

Tekintettel arra, hogy az előterjesztés 2021. január 21-én kelt, azt a panaszos már valóban láthatta a 23:08-kor kezdődő gyanúsított kihallgatásakor, és kifogásolhatta, hogy „már előre le van tartóztatva”. A kihallgatását megelőzően a panaszos származására tett, illetve egyéb, gúnyos megjegyzések elhangzását ugyanakkor – az ombudsmani vizsgálat eszközeivel – **nem lehetett bizonyítani.**

2. A panaszos elkövetőként való azonosítására – a sajtófelhívás és a hozzá csatolt képek közzétételét követően – egy **névtelen bejelentés alapján került sor.**

A kamerafelvételekből kimentett állóképeket ugyanakkor az Arcképelemző Rendszer elemzésre alkalmatlannak, illetve gyenge minőségűnek találta, az igazságügyi antropológus szakértő pedig a rendelkezésére bocsátott felvételeket szakértői vizsgálatra korlátozottan alkalmasnak ítélte; az elkövető arcát szájaszk, a fejét baseballsapka fedte.

⁴⁵ Be. 725. § (1) Ha a terheltet a bűncselekmény elkövetésén tetten érték és a 723. § a)-c) pontjában meghatározott feltételek fennállnak, az őrizet bíróság elé állítás céljából is elrendelhető.

723. § Az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított két hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha a) a bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, b) az ügy megítélése egyszerű, c) a bizonyítékok rendelkezésre állnak

⁴⁶ Korm. rendelet 162. § (1) Ha a nyomozó hatóság azt indokoltan tartja, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésre legkésőbb az őrizet határidejének lejártá előtt harminchat órával előterjesztést tesz az ügyészséghez.

⁴⁷ Be. 3. § (5) bekezdés

A nyomozó hatóság vezetőjének tájékoztatása szerint a névtelen bejelentéssel érintett panaszos *okmányfotóit* összehasonlították a kamerafelvételen látható személlyel, és ez alapján jutottak arra a következtetésre, hogy valóban a panaszos gyanúsítható megalapozottan a bűncselekmény elkövetésével. A rendelkezésünkre bocsátott felvételek megtekintését követően ugyanakkor *bennünk komoly kétségek merültek fel*, hogy ezen felvételek alapján a panaszos elkövetőként lenne azonosítható.⁴⁸

A névtelen bejelentőre nem hárul a hamis vád terhe, így – akár szándékosan, akár gondatlanul – következmények nélkül vádolhat bárkit bűncselekmény elkövetésével. ***A névtelen bejelentések bizonyítékként való felhasználására ennél fogva csak különös körülmétekintés – alapos mérlegelés – mellett kellene, hogy sor kerüljön a büntetőeljárásokban.***

3. A panaszos több indítványt is tett az eljárás során: már az első gyanúsított kihallgatásakor, 2021 januárjában indítványozta a mobiltelefonja cellainformációinak lekérését, és azt is jelezte, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában egy Budapesttől 150-km-re fekvő kisvárosban, az élettársával együtt, az élettársa lakásában tartózkodott.

A panaszos meghatalmazott *védője* 2021 februárjában *indítványozta a panaszos élettársa és annak – velük szintén egy lakásban tartózkodó – lánya tanúkénti meghallgatását, valamint a panaszos és felesége szembesítését*, de mindezekre az eljárásban nem került sor.

A panaszos már a szakértő kirendelését megelőzően, 2021 februárjában is kérte a nyomozó hatóságtól, hogy *rendeljenek ki szakértőt a testméretük és az alkatuk összehasonlítására*, ő ugyanis alacsonyabb és köpcösebb, mint az elkövető, amit fényképekkel is megfelelően alátámasztott. A nyomozó hatóság ugyanakkor csak az elkövető és a panaszos arcának összehasonlítását kérte a szakértőtől.

Folytatólagos gyanúsított kihallgatása során, 2021 májusában – a szakvélemény megismerését követően – *a panaszos indítványozta a szakvélemény kiegészítését* úgy, hogy lemérik a testméreteit, és összehasonlítják az elkövetőével. A panaszos azt is jelezte, hogy *az elkövetőnek sokkal világosabb a bőre*, mint neki. A szakvélemény kiegészítésére az eljárásban nem került sor.

A panaszos telefonszámához tartozó *cellainformációs adatokról* csak 2021 decemberében készített feljegyzést a nyomozó hatóság: következtetésük szerint a panaszos tartózkodási helyeként megjelölt kisváros átjátszótornyára feljelentkezett készülékhez tartozó hívószám „nagy valószínűséggel” nem tartózkodott Budapesten a bűncselekmény elkövetésének időpontjában.

A Be. a védelemhez való jog alapvető szabályai körében rögzíti, hogy *a nyomozó hatóság köteles a terheltet mentő és a büntetőjogi felelősségét enyhítő körülményeket hivatalból figyelembe venni.*⁴⁹

A panaszos (és védője) az eljárás alá vonásától kezdve több – a védekezését logikusan és objektíve is alátámasztó – bizonyítékot terjesztett elő, illetőleg ezek beszerzésére irányuló indítványt tett a nyomozó hatóságnál, melyeket egyáltalán nem vagy csak jelentős késsedelemmel vettek figyelembe, ami azt eredményezte, hogy *a panaszos indokolatlanul hosszú ideig állt a büntetőeljárás hatálya alatt.*

Mindezekre tekintettel megállapítjuk, hogy ***a nyomozó hatóság mulasztása – a favor defensionis elvére figyelemmel – közvetlenül veszélyeztette a panaszos védelemhez való alapjogát.***

⁴⁸ Az a tény, hogy mind az elkövető, mind a panaszos roma származású és lufikat árul megítélésünk szerint korántsem elegendő.

⁴⁹ Be. 3. § (6) bekezdés

Intézkedések

A jelentésünkben feltárt, alapvető jogokkal összefüggő visszasságok megszüntetése és jövőbeni megelőzése érdekében:

1. Az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján a következő ajánlással fordulunk a legfőbb ügyészhez:

- **Vizsgáltassa meg, hogyan érvényesülnek a Be. 386-387. §-aiban szabályozott, a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, szabadságukban korlátozott személyek védelemhez való jogát** – különösen a védőválasztás szabadságát – **biztosító speciális előírások**, egységes-e ezen előírások értelmezése, és a gyakorlatban hogyan alkalmazzák ezeket az előírásokat a Be. 46. § (4) bekezdésében foglalt általános szabály tükrében.
- **Amennyiben a vizsgálat eredményeként azt állapítja meg, hogy akár a Be. értelmezésének, akár a végrehajtásának a gyakorlata nem egységes, és a védelemhez való jog nem érvényesül megfelelően** – az előállítások végrehajtására tekintettel, **szükség esetén az országos rendőrfőkapitánnyal együtt – dolgozza ki azt az eljárási rendet**, amely kötelezővé teszi az érintettek írásbeli figyelmeztetését konkrétan arra a jogukra, hogy már az eljárás ezen szakaszában védőt hatalmazhatnak meg vagy védő kirendelését indítványozhatják, illetőleg kötelező védelem esetén az érintettek írásbeli nyilatkoztatását a védő meghatalmazásával kapcsolatban. Védő meghatalmazására irányuló szándék esetén – az előállítást végrehajtó szervvel együttműködve – biztosítani kell az ügyvéddel való kapcsolatfelvétel lehetőségét, melynek megtörténtét szintén dokumentálni szükséges.

2. Az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján az alábbiakat kezdeményezzük a Budapesti Rendőr-főkapitányság XI. Kerületi Rendőrkapitányság vezetőjénél:

- **A terheltet**, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek **előállításáról minden esetben hozzanak határozatot**, ellenkező esetben ugyanis a személyi szabadságtól megfosztás nem törvényes eljárásban történik, ennél fogva az érintett jogosult az ezzel összefüggő kárának megtérítésére.
- A nyomozó hatóság **a terheltet személyi szabadságát érintő kényszerintézkedések iránti előterjesztésében csak a valóságnak megfelelő tényeket tüntesse fel**, továbbá ne hivatkozzon olyan jogintézményre, melynek jogszabályi feltételei nyilvánvalóan nem állnak fenn.
- **A névtelen bejelentéseket kellő körültekintéssel és fenntartással** – az objektív tényeket és körülményeket is figyelembe véve – **kezeljék**.
- A nyomozások során nemcsak a terhelő, hanem a mentő körülményeket is vegyék figyelembe, és **törekedjenek a terheltet ártatlanságát alátámasztó bizonyítékok mielőbbi beszerzésére is**.

Budapest, 2022. elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet